

תאריך עדכון: 25.04.2023

שם מחלקה: תלמוד ותורה שבעל-פה
שם ומספר הקורס: הספרות התנאית: התהוותה ועריכתה
09-380-01

שם הקורס באנגלית:
The Literature of the Tannaim: Development and Redaction

שם המרצה: ד"ר אהרן עמית

סוג הקורס: הרצאה

היקף שעות: 1 ש"ש

סמסטר: א'

שנת לימודים: תשפ"ד

אתר הקורס באינטרנט: lemida.biu.ac.il

א. מטרת הקורס ותוצרי למידה:

מטרות הקורס:

להקנות לתלמידים ולתלמידות מתודה מסודרת ומעמיקה בחקר ספרות התנאית. לעמוד על תהליך העריכה של המשנה, התוספתא ומדרשי ההלכה. להקנות לתלמידים ולתלמידות רקע ומיומנות בביקורת הנמוכה ובביקורת הגבוהה של חקר ספרות התנאים, הכולל עיון מעמיק ודיון בהשוואת המקבילות בספרות התנאים.

תוצרי למידה כוללים:

הבנה עמוקה במאגרי מידע של חקר הספרות התנאים והשימוש בהם. יכולת לחקור לעומק את עדי הנוסח של המשנה התוספתא ומדרשי ההלכה. יכולת להגיע לביבליוגרפיה של חקר ספרות חז"ל בכלל, והספרות התנאית בפרט.

ב. תוכן הקורס:

בקורס זה נעסוק בחיבורים העיקריים של תקופת התנאים. ננסה להקנות לתלמידים ולתלמידות מתודות מחקר חדשניות ועדכניות בחקר הספרות התנאית.

מהלך השיעורים:

השיעור יהיה מורכב מהרצאה ודיון סביב הנושאים שיפורטו להלן. הנושאים יוכנו מראש על ידי התלמידים והתלמידות על פי הנחיות מוקדמות של המרצה. כמו כן יכלול השיעור דפים וטבלאות וכן שימוש באמצעים טכנולוגיים ואתר קורס. בתחילת השנה המרצה יעמיד לרשות המשתתפים חוברת הכוללת את כל המקורות לקורס. כל שבוע המרצה יציין את חומר הקריאה הנדרש לשיעור הבא.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

	מקורות ומקבילות	נושא השיעור	
2-1	בבלי בבא מציעא לג ע"א-ע"ב, ירושלמי הוריות ג:ה (מוח ע"ג)	מבוא לקורס ויסודות דרכי הלימוד: משנה ותלמוד	
	שאול ליברמן "פרסום המשנה". Aaron Amit, "The Homilies", pp. 163-189.		
4-3	עיון בתרגום השבעים	מדרש מבאר: לשאלת הצורה הקדומה של תורה שבעל פה	
	בבלי מגילה ט ע"א Emanuel Tov, "The Rabbinic Tradition", pp. 1-20.		
5-4	בבלי פסחים סו ע"א	התהוות המידות שהתורה נדרשת בהן: שבע המידות של הלל וערב פסח שחל בשבת	
	השוואה לתוספתא פסחים ד:יג, ירושלמי פסחים ו:א (לג ע"א)		
6	משנה ביצה א:ו, תוספתא ביצה א:יב-יג	המידה של 'גזירה שוה' אצל בית הלל ובית שמאי	
	השוואה לקיקרו, טופיקה ספר ג'		
7	ע"צ מלמד ומ' כהנא	בתי המדרש של רבי ישמעאל ורבי עקיבא	
	מנחם כהנא, "מבוא למדרשי התנאים", עמ' 177-137.		
8	ספרי דברים צא (עמ' 153); משנה סנהדרין יא:ד, תוספתא יא:ז	עיון בדרכי השיחזור של ספרי זוטא דברים: מהדורת מנחם כהנא	
	כהנא, ספרי זוטא דברים, עמ' 187 ועמ' 160		
9	י"נ אפשטיין וח' אלבק	עריכת המשנה ומקורות המשנה	
	משנה ותוספתא פסחים פרק י' השוואה שאול ליברמן, "על פרסום המשנה".		
11-10	ש"י פרידמן, תוספתא עתיקתא, עמ' 446-421	'תוספתא עתיקתא' היחס בין המשנה לתוספתא	
	השוואה לד' הנשקה, מה נשתנה, עמ' 255 ואילך.		
12	תוספתא ברכות ה:א-ב	המעשה במשנה ותוספתא	
	השוואה לבבלי וירושלמי פסחים		
13	בבלי שבת כג ע"א – ע"ב	הברייתות שבתלמודים	
	עמית, "ממראית עין לחשד ובחזרה", 349-		

364.			
		סיכום וחזרה והכנה למבחן הסופי	14

ג. דרישות קדם:

רקע בלימוד התלמוד הבבלי ובספרות חז"ל. הקורס מיועד בעיקר לתלמידות ולתלמידים בעלי רקע בתלמוד.

ד. חובות / דרישות / מטלות:

לפני כל שיעור יקבלו התלמידות והתלמידים הוראות מפורטות על הקטע בתלמוד אותו יש להכין וכן הפניות לקטעים המקבילים במקורות האחרים. קטעים אלה יוכנו על פי הפרשנים הקלאסיים ועל פי החוקרים המודרניים בצירוף קריאה ביבליוגרפית.

בקורס זה יש חובת נוכחות, שתיבדק מדי שיעור. תלמיד או תלמידה שייעדר מעל שתי הרצאות במשך הסמסטר ללא סיבה מוצדקת לא יורשה לגשת לבחינה המסכמת, ולא יקבל/תקבל ציון בקורס.

במהלך הקורס המרצה יתן מספר מטלות קצרות שעל התלמידים והתלמידות להגיש בכתב.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

הציון הסופי מורכב ממבחן בסוף הקורס שמהווה 100% מן הציון בקורס. תלמיד או תלמידה שתגיש 3 מטלות במשך הסמסטר בציון עובר או מעלה ותשתתף בקורס באופן רצוף תקבל/יקבל בונס של עד 4 נקודות בציון הסופי.

ו. ביבליוגרפיה:

*אלבק, חנוך, מבוא לתלמודים, עמ' 51-78.

אפשטיין, יעקב נחום, מבוא לנוסח המשנה, ירושלים תש"ס [תש"ח].

*ברודי, ירחמיאל, משנה ותוספתא כתובות, נוסח, פרשנות ועריכה, ירושלים, תשע"ה, עמ' 41-48.

ברוורמן, נתן, "בין לשון המשנה ללשון התוספתא", דברי הקונגרס העולמי התשיעי למדעי היהדות, חטיבה ד', כרך א', ירושלים, תשמ"ו, עמ' 31-38.

*גולדברג, אברהם, "שימושו של רבא ב'תוספתא' וב'תנא דבי שמואל' לפירוש המשנה", תרביץ (תשל"א), עמ' 144-157.

גולדברג, אברהם, "סדר ההלכות ותכונות התוספתא על-פי שני הפרקים הראשונים במסכת של בבא-קמא בתוספתא", מחקרי תלמוד ב', ירושלים תשנ"ג, עמ' 151-196.

הנשקה, דוד, מה נשתנה? ליל הפסח בתלמודם של חכמים, ירושלים, תשע"ו, 299-255.

ווייס, אברהם, "הצעת החומר במסכת קידושין, משנה ותוספתא ובירור הביעות הכרוכות בפרק הקנינים", חורב יב (תשט"ז), ניו יורק, עמ' 148-70.

זוסמן, יעקב, "תורה שבעל פה פשוטה כמשמעה", מחקרי תלמוד ג', קובץ מחקרים בתלמוד ובתחומים גובלים מוקדש לזכרו של פרופ' אפרים א' אורבך, ירושלים, תשס"ה, עמ' 384-209.

*כהנא, מנחם, "מבוא למדרשי התנאים", בספרות חז"ל הארץ-ישראלית, מבואות ומחקרים, כרך ראשון, ירושלים, תשע"ח, עמ' 177-137.

כהנא, מנחם, ספרי זוטא דברים: מובאות ממדרש תנאי חדש, ירושלים, תשס"ג, עמ' 41-17; עמ' 189-187; עמ' 163-160.

כהנא, מנחם, קטעי מדרשי הלכה מן הגניזה, ירושלים, תשס"ה, עמ' יא-יג.

ליברמן, שאול, תוספתא ותוספתא כפשוטה, ניו-יורק, תשט"ו-תשמ"ח.

*ליברמן, שאול, "פרסום המשנה", יוונית ויוונית בארץ ישראל: מחקרים באורחות-חיים בארץ-ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, עמ' 224-213.

מוסקוביץ, לייב, "עוד על 'הברייתות החסרות' בירושלמי", *PAAJR*, 1995 (16), Hebrew Section, עמ' 21-1.

מורשת, מנחם, "הברייתות העבריות בבבלי אינן לשון חכמים א'", ספר זיכרון לחנוך ילון, תשל"ד, עמ' 272-314 (חלק א').

מורשת, מנחם, "פעלים חדשים ומחודשים בברייתות שבבבלי", ערכי מילון החדש לספרות חז"ל, רמת-גן, תשל"ב, עמ' 117-162 (חלק ב').

מיליקובסקי, חיים, "על אודות קביעת יחס בין מקורות", לשוננו, נו (תשנ"ב), עמ' 163.

עמית, אהרן, "ממראית עין לחשד ובחזרה: מעברים בטעמי הלכה בפאה ובחנוכה", תעודה לא (תשפ"א), עמ' 364-349.

פרידמן, ש"י, תוספתא עתיקתא, ירושלים, תשס"א, עמ' 438-421.

*פרידמן, ש"י, "מקבילות המשנה והתוספתא", דברי הקונגרס העולמי האחד-עשר למדעי היהדות, חטיבה ג', כרך ראשון, תקצירי ההרצאות, ירושלים, תשנ"ד, עמ' 15-22.

פרידמן, ש"י, "הברייתות בתלמוד הבבלי ויחסן למקבילותיהן שבתוספתא", עטרת לחיים, מחקרים בספרות התלמודית והרבנית לכבוד פרופסור חיים זלמן דימיטרובסקי, (בעריכת דניאל בויארין ועוד), הוצאת מאגנס, ירושלים, תש"ס, עמ' 163-201.

פרידמן, ש"י, "לאופיין של הברייתות בתלמוד הבבלי: 'בן תימא' ו'בן דורתי'", נטיעות לדוד, ספר היובל לדוד הלבני, (בעריכת יעקב אלמן ועוד), הוצאת אורחות, ירושלים, תשס"ה, עמ' קצה-רג.

שטרן, מנחם, "ימי הבית השני" בתוך: תודלות עם ישראל בימי קדם, תל אביב תשכ"ט, עמ' 178-177, 183-198, 208-217, 225-251, 262-265.

לועזית:

*Amit, Aaron, "The Homilies on *Mishnah* and Talmud Study at the Close of Bavli *Bava' Metsi'a' 2* and Yerushalmi *Horayot 3*: Their Origin and Development", *Jewish Quarterly Review* 102.2 (2012), pp. 163-189.

Daube, David, "Rabbinic Methods of Interpretation and Hellenistic Rhetoric", *HUCA* 22 (1949), pp. 239-264.

Elman, Yaakov, "Babylonian Baraitot in Tosefta", *AJS Review*, 16 (1991), pp. 1-29.

Friedman, Shamma, "The Primacy of Tosefta to Mishnah in Synoptic Parallels", *Introducing Tosefta: Textual, Intratextual and Intertextual Studies*, New York, Ktav Publishing (1999), pp. 99-121.

Goldberg, Abraham, "Tosefta - Companion to the Mishna", *The Literature of the Sages*, First part, (ed. S. Safrai), Philadelphia (1987), pp. 283-302.

Hauptman, Judith, *Rereading the Mishnah: A New Approach to Ancient Jewish Texts*, Tübingen (2005), pp. 31-49.

Kahana, Menahem, "The Halakhic Midrashim", *The Literature of the Sages*, Second part, (eds. S. Safrai, Z. Safrai, J. Schwartz, P. Tomson), Philadelphia (2006), pp. 3-105.

*Lieberman, Saul, "The Publication of the Mishnah", *Hellenism in Jewish Palestine*, New York (1950), pp. 83-99.

Lieberman, Saul, "Rabbinic Interpretation of Scripture", *Hellenism in Jewish Palestine*, New York (1950), pp. 52-63.

*Tov, Emanuel, "The Rabbinic Tradition Concerning the 'Alterations' Inserted into the Greek Translation of the Torah and Their Relation to the Original Text of the Septuagint", in *The Greek and Hebrew Bible: Collected Essays on the Septuagint* (VTSup 72), Leiden (1999), pp. 1-20.